

Tomasz Grzegorzczuk

**INSTYTUCJA DOBROWOLNEGO PODDANIA SIĘ KARZE
W PROCESIE KARNYM SKARBOWYM
DE LEGE LATA I DE LEGE FERENDA**

1

Dobrowolne poddanie się karze to szczególna instytucja postępowania karnego skarbowego, unormowana aktualnie w art. 196–199 ustawy karnej skarbowej (uks) z 1971 r. Pozwala ona organowi procesowemu skrócić postępowanie o przestępstwo lub wykroczenie skarbowe (podatkowe, celne, dewizowe lub z zakresu gier i zakładów wzajemnych), dla samego zaś oskarżonego (obwinionego) oznacza, że z zasady fiskalna sankcja karna będzie mniejsza niż po „pełnym” procesie, i że na przyszłość, w razie popełnienia czynu tego samego rodzaju, nie będzie on traktowany jako recydywista (art. 24 § 2 uks); nie będzie mu więc można zaostrzyć kary i wymierzyć – obok grzywny – kary pozbawienia lub ograniczenia wolności (art. 26 uks)¹. Zyskuje też i Skarb Państwa, który uzyskuje od razu – zamiast po długotrwałym, niekiedy wieloinstancyjnym, procesie – określoną kwotę grzywny lub kary pieniężnej. Instytucja dobrowolnego poddania się karze jest zatem korzystna dla wszystkich uwikłanych w postępowanie karne skarbowe, a także dla interesu publicznego. Dlatego też krytycznie przyjęto fakt, że w niektórych wersjach przygotowywanego projektu nowej ustawy karnej skarbowej zrezygnowano z tej instytucji (tak np. w projektach z lipca 1994 i z lutego 1995 r.)². W obecnym projekcie (z lipca 1996 r.)

¹ W takich wypadkach wymierzanie zarówno kary pozbawienia lub ograniczenia wolności oraz obok nich kary grzywny jest obowiązkowe (zob. uchwała SN z 23.04.1976 (VI KPZ 41/75), OSNKKW 1976, 6, poz. 74).

² Na temat tych projektów zob. m. in. P. Hofmański, *Reforma postępowania karnego skarbowego*, Państwo i Prawo 1994, 10; T. Grzegorzczuk, *O projektowanych zmianach procedury karnej skarbowej*, Przegląd Sądowy 1995, 6.

wróciła ona znów do regulacji, jako tzw. dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, o czym będzie jeszcze mowa.

2

Skorzystanie z dobrowolnego poddania się karze na gruncie obecnej ustawy wymaga przede wszystkim złożenia przez zainteresowanego wniosku o zezwolenie na poddanie się dobrowolnie karze typu fiskalnego. Instytucja ta dotyczy bowiem wyłącznie kary grzywny za przestępstwa i kary pieniężnej za wykroczenia (art. 196 § 1 uks). Nie jest natomiast w ogóle dopuszczalna w sprawach o czyny zagrożone karą pozbawienia wolności, niezależnie od tego, czy faktycznie kara taka będzie wymierzona (art. 196 § 3 uks).

Przez „zagrożenie karą pozbawienia wolności”, w rozumieniu art. 196 § 3 uks, rozumieć należy zarówno sytuację, gdy kara ta przewidziana jest w naruszonym przepisie, jak i przypadki, gdy wynika ona z norm ogólnych ustawy karnej skarbowej. Rzecz w tym, że zgodnie z art. 26 uks, w wypadku zaistnienia powodów do nadzwyczajnego zaostrzenia kary za czyn zagrożony jedynie grzywną (powodami tymi są recydywa karna skarbową, działanie w grupie przestępczej, znaczna wartość przedmiotu czynu³ i uczynienie sobie z niego stałego źródła dochodu – art. 24, 26 uks) wymierza się, obok niej, karę ograniczenia wolności lub karę pozbawienia wolności do lat trzech⁴. W orzecznictwie SN przyjmuje się zaś, że przez podobne określenie, tj. „zagrożenie karą pozbawienia wolności” użyte w art. 122 uks – rozstrzygającym, jakie sprawy należą do orzecznictwa sądów – rozumie się także zagrożenie wynikające z przepisów ogólnych ustawy karnej skarbowej, a nie tylko wskazane w naruszonym przepisie⁵. Wprawdzie w jednym z rozstrzygnięć z 1992 r.⁶ SN – interpretując zakaz stosowania aresztu w sprawach o przestępstwa skarbowe, wynikający z ówczesnego art. 217 § 2 kpk (art. 159 uks), a działający, gdy czyn zagrożony był karą pozbawienia wolności najwyżej roku – przyjął, że pod tym pojęciem kryje się jedynie zagrożenie wynikające z naruszonego przepisu, niezależnie od tego, czy normy ogólne ustawy karnej skarbowej nie zakładają surowszej kary, ale chodziło tu jedynie o wyjaśnienie granicy kary pozbawienia wolności, przy której dopuszczalne jest tymczasowe aresztowanie w toku dochodzenia.

³ Przez znaczną wartość przedmiotu czynu rozumie się wartość równą co najmniej 50-krotności przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, z daty czynu (zob. uchwała SN z 12.10.1990 (V KZP 27/90), OSNKW 1991, 4–6, poz. 13).

⁴ Zob. zasady orzekania w przyp. 1.

⁵ Zob. postanowienie SN z 4.04.1975 (IV KRN 2/75), OSNKW 1975, 7, poz. 95 oraz wyrok SN z 7.03.1979 (IV KR 352/76), *Gazeta Prawnicza* 1979, 21, s. 6.

⁶ Zob. uchwałę SN z 20.05.1992 (I KZP 16/92) OSNKW 1992, 9–10, poz. 65.

Zatem przyjąć należałoby, że na gruncie art. 196 § 3 uks, zagrożenie karą pozbawienia wolności rozumieć należy tak samo jak w art. 122 uks. W konsekwencji wniosek o dobrowolne poddanie się karze nie może być skuteczny zarówno wtedy, gdy czyn zagrożony jest karą pozbawienia wolności przez przepis statuujący dane przestępstwo (aktualnie są to art. 47, 48 § 1¹, 80 § 1¹, 81 § 1¹, 92 § 1, 93 § 3, 98 § 1 i 117 § 1 uks), jak i wtedy gdy przepis taki przewiduje wprawdzie jedynie grzywnę, ale czynu dopuszczono się w sytuacjach określonych w art. 24 lub 25 uks, co skutkuje obligatoryjne zaostrenie kary, przez konieczność wymierzenia także kary pozbawienia wolności do lat trzech (art. 26 uks); powoduje więc zagrożenie czynu karą, o jakiej mowa w art. 196 § 3 uks.

3

Wniosek o dobrowolne poddanie się karze złożyć ma oskarżony lub obwiniony o czyn skarbowy, co wszak nie wyklucza możliwości zasugerowania temu podmiotowi przez organ procesowy, aby wystąpił on z owym wnioskiem. W postępowaniu karnym skarbowym stosuje się przecież odpowiednio także art. 10 kpk (art. 126 § 1 uks), a ten stwierdza, że organ procesowy powinien pouczać uczestników postępowania o ich prawach i obowiązkach. Organ procesowy nie może natomiast „wymuszać” na uczestniku, aby poddał się on karze w trybie art. 196 uks, gdyż poddanie to ma być „dobrowolne”.

Wniosek o zezwolenie na poddanie się karze nie ma szczególnej formy. Może być złożony ustnie do protokołu, np. przesłuchania w toku procesu lub odrębnie na piśmie. Nie musi też spełniać żadnych szczególnych warunków; wystarczy, że wnoszący stwierdzi, iż chce się dobrowolnie poddać karze w danej sprawie za dany czyn, określając numer sprawy i czyn, jaki mu zarzucono. We wniosku tym musi on jednak ponadto wyrazić zgodę na przepadek rzeczy, ale tylko wtedy, gdy za dany czyn kara taka grozi. Jeżeli zagrożenie to nie jest przy tym obligatoryjne, a więc, gdy ustawa stwierdza jedynie, że „można orzec przepadek rzeczy” (tak np. w art. 88 § 3, 99 § 5, 93 § 4), a nie, że „orzeka się” ów przepadek (tak np. w art. 65 § 1, 88 § 1 i 2, 119 § 2), wnioskodawca może wyrazić zgodę na przepadek tylko niektórych rzeczy, albo wręcz prosić o zaniechanie stosowania tej kary (art. 196 § 2 uks). W związku z potrzebą wyrażania zgody na przepadek rzeczy, dobrowolne poddanie się karze jest wykluczone, jeżeli do rzeczy zagrożonych karą przypadku zgłoszono tzw. interwencję (art. 196 § 3). Interwencję zgłosić może każdy, kto ma wobec rzeczy podlegającej przypadkowi roszczenia (art. 19 uks), np. jest jej właścicielem, a sprawca czynu wszedł jedynie w jej posiadanie, czy też ma na rzeczy np. prawo zastawu. W takich wypadkach

oskarżony (obwiniony) nie może skutecznie wyrazić zgody na przepadek, zatem dobrowolne poddanie się karze jest wyłączone.

Składając wniosek o dobrowolne poddanie się karze, wnioskodawca musi uiścić jednocześnie co najmniej (może zatem więcej) kwotę odpowiadającą najniższej karze grzywny lub karze pieniężnej. Obecnie w wypadku grzywny jest to 100 nowych zł (art. 10 uks), a w wypadku kary pieniężnej – 20 zł (art. 41 uks). Powyższe oznacza, że występując z wnioskiem, oskarżony (obwiniony) powinien dołączyć doń dowód zapłaty powyższych sum, a brak tego dowodu spowoduje, że wniosek nie będzie rozpatrywany, nie został bowiem spełniony warunek określony w art. 196 § 1 uks.

4

Wniosek o dobrowolne poddanie się karze może być złożony: (a) w sprawach należących do orzecznictwa organów finansowych, a więc o wykroczenia i o przestępstwa zagrożone tylko grzywną (z wyłączeniem spraw wskazanych w art. 123 i 124 uks), aż do wydania orzeczenia karnego⁷; (b) w sprawach należących do orzecznictwa sądów (z wyłączeniem spraw o czyny zagrożone karą pozbawienia wolności) jedynie w toku dochodzenia, a więc do momentu, dopóki sprawa nie zostanie przekazana poprzez prokuratora sądowi (art. 187, 188). Można to więc uczynić nawet po faktycznym zakończeniu dochodzenia i przekazaniu sprawy prokuratorowi, gdyż postępowanie prokuratora mieści się jeszcze w ramach norm o postępowaniu przygotowawczym.

W przedmiocie wniosku rozstrzyga finansowy organ orzekający w I instancji, właściwy dla danej kategorii spraw, z tym że w sprawach należących do kompetencji sądów musi on uzyskać zgodę prokuratora na zezwolenie na dobrowolne poddanie się karze (art. 197 § 1 uks). W sprawach o czyny z zakresu podatków, gier i zakładów wzajemnych oraz przy większości czynów dewizowych, organem właściwym będzie więc urząd skarbowy, a przy czynach celnych oraz tzw. przemyśle dewizowym i naruszeniach granicznej kontroli dewizowej – urząd celny (art. 129 uks). Uprawnień do rozpatrywania wniosku o dobrowolne poddanie się karze nie ma natomiast urząd kontroli skarbowej, który jest upoważniony tylko do prowadzenia dochodzeń (art. 174 § 2, pkt 2 uks), przeto może on wniosek przyjąć, ale musi go przekazać do rozpoznania organowi finansowemu, uprawnionemu

⁷ Odmienne F. Prusak, który uznaje, że jest to możliwe i po wydaniu orzeczenia, np. po wystąpieniu ze środkiem zaskarżenia do sądu, mimo że jest to sprzeczne z wyraźnym brzmieniem art. 196 § 1 uks (zob. F. Prusak, *Ustawa karne skarbowe z komentarzem*, Warszawa 1995, s. 338, teza 8).

do orzekania. To samo dotyczy organów dochodzenia powszechnego, które także mogą prowadzić dochodzenie karne skarbowe (art. 175 uks).

Organ rozpoznający wniosek może zażądać od oskarżonego (obwinionego) podwyższenia złożonej kwoty grzywny (kary pieniężnej) lub wyrażenia zgody na przepadek rzeczy, co do których wnioskujący zgody nie wyraził. W takim wypadku powinien na piśmie wskazać termin do dokonania owych uzupełnień. Wnioskujący może zatem wystąpić przed jego upływem do organu o zmniejszenie sugerowanej dopłaty i ograniczenie przedmiotów podlegających fakultatywnej karze przepadku rzeczy. Musi jednak, przed upływem terminu mu podanego, dostosować się do wymagań organu, chyba że uzyska od niego, w związku ze złożoną dodatkową prośbą, wstrzymanie terminu do czasu rozpatrzenia nowych sugestii. W każdym razie niedochowanie powyższego terminu dla wymaganego przez organ dokonania dopłat lub wyrażenia zgody na przepadek oznacza, z mocy prawa, cofnięcie wniosku (art. 197 § 2, zd. II). Jak by jednak nie było, konstrukcja przyjęta w art. 196–197 uks zakłada możliwość swobodnego „targowania się” o wysokość kary. Organ finansowy, domagając się dopłaty, powinien mieć na uwadze, że przy wymiarze kary uwzględnia się także zachowanie sprawcy po popełnieniu czynu (art. 50 kk w zw. z art. 2 i 36 uks), a więc także i w postępowaniu, w tym zaś też jego chęć poddania się karze. Wydaje się zatem, że domaganie się w takich sytuacjach dopłaty do wysokości górnej granicy kary, co w praktyce występuje zwłaszcza przy wykroczeniach skarbowych, jest nieprawidłowe. Karę w wysokości górnej jej granicy wymierza się w sytuacjach, gdy brak jest jakichkolwiek okoliczności łagodzących odpowiedzialność, a sam czyn, także od strony przedmiotowej, jest poważny. Zatem z zasady, przy wniosku o dobrowolne poddanie się karze, zwłaszcza w toku dochodzenia przed jego zakończeniem, kara ustalana w trybie przepisów rozdz. IX uks winna być niższa niż górna jej granica za dany czyn.

5

Wniosek o dobrowolne poddanie się karze może być uwzględniony jedynie wtedy, gdy w świetle posiadanego materiału odpowiedzialność oskarżonego (obwinionego) nie budzi wątpliwości. Ma on bowiem poddać się karze, a więc muszą być spełnione przesłanki istnienia jego odpowiedzialności. Jeżeli zaś ta budzi jeszcze wątpliwości, wniosek nie powinien być uwzględniany. Sam wniosek nie może być przy tym traktowany jako przyznanie się do winy, przesądzające kwestię odpowiedzialności. Wniosek jest bowiem czynnością procesową, nie mającą charakteru dowodowego (jak wyjaśnienia obwinionego czy oskarżonego), a kwestie odpowiedzialności bazować muszą na czynnościach dowodowych.

Wniosek winien być rozpatrzony przed upływem czterech miesięcy, po tym bowiem czasie oskarżony (obwiniony) może wniosek skutecznie wycofać (art. 196 § 4 uks). Rozstrzygnięcie przybiera postać postanowienia zezwalającego na dobrowolne poddanie się karze (art. 198) lub postanowienia o odmowie uwzględnienia wniosku o dobrowolne poddanie się karze (z art. 199). Wydawanie postanowienia odmawiającego uwzględnienia wniosku jest zbędne, jeżeli wniosek złożono po zakończeniu dochodzenia, a organ wydaje orzeczenie karne; wydanie bowiem takiego orzeczenia ustawa uznaje za równoznaczne z odmową uwzględnienia wniosku (art. 197 § 1, zd. III). Postanowienia, o których wyżej mowa, nie są zaskarżalne, przeto nie wymagają uzasadnienia (art. 144 § 2 uks). Postanowienie zezwalające na dobrowolne poddanie się karze staje się przy tym prawomocne, z chwilą doręczenia oskarżonemu (art. 197 § 2). W postanowieniu tym winna być m. in. określona kwota grzywien uiszczonych przez oskarżonego, obciążających go kosztów postępowania oraz rzeczy podlegających przepadkowi. Musi być też opisany czyn popełniony, co ma istotne znaczenie dla stworzenia „stanu rzeczy osądzonej”, jaki następuje z chwilą doręczenia postanowienia oskarżonemu (art. 197 § 3).

W przypadku wielości czynów zarzucanych oskarżonemu (obwinionemu), możliwe jest udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się karze za wszystkie te czyny (pamiętać tu należy, że przy zbiegu czynów, ustawa karna skarbowa nie przewiduje wymierzania łącznej kary grzywny i ustala się ją odrębnie za każdy z czynów – art. 28, co dotyczy też wykroczeń – art. 36) lub jedynie wobec niektórych z nich. Dokładne określenie, w postanowieniu zezwalającym na dobrowolne poddanie się karze, czynów, których to dotyczy, i kar za każdy z nich, ma więc i z tego powodu istotne znaczenie.

Postanowienie zezwalające na dobrowolne poddanie się karze, jako rozstrzygnięcie, które po doręczeniu oskarżonemu staje się prawomocne, może być uchylone w trybie nadzoru, na zasadach wskazanych w art. 227–231 uks, a więc także przez finansowy organ drugiej instancji. Uchylenie może nastąpić na niekorzyść oskarżonego jedynie w ciągu sześciu miesięcy od uprawomocnienia się.

6

W razie nieuwzględnienia wniosku o dobrowolne poddanie się karze lub skutecznego jego cofnięcia, uiszczone przez oskarżonego (obwinionego) kwoty zatrzymuje się, jako zabezpieczenie grożących kar i kosztów oraz ewentualnych uszczuplonych należności państwowych, aż do zakończenia postępowania (art. 199 uks). Zabezpieczenie następuje tu z mocy samego

prawa, nie wydaje się więc postanowienia o zabezpieczeniu, które mogłoby być zaskarżone (art. 167 uks). Zabezpieczenie to upada na zasadach ogólnych, a więc wówczas, gdy nie zostanie orzeczona prawomocnie kara grzywny lub kara pieniężna (art. 168 uks), a brak jest też innych należności, na poczet których nastąpiło zabezpieczenie *ex lege*.

Nie wydaje się przy tym prawidłowe zdarzające się w praktyce sięganie po odmowę uwzględnienia wniosku, po uprzednim „dopłaceniu” przez oskarżonego dodatkowych sum, żądanych przez organ procesowy. Organ procesowy może bowiem żądać od oskarżonego podwyższenia wpłaconej już kwoty, jedynie, jeżeli widzi możliwość uwzględnienia wniosku. Wynika to z samej istoty omawianej instytucji. Organ, który nie dostrzega możliwości uwzględnienia wniosku, winien od razu odmówić zadośćuczynienia prośbie oskarżonego, bez domagania się „dopłat” do kary. Domaganie się dopłaty, a następnie odmawianie dobrowolnemu poddaniu się karze, mimo spełnienia przez oskarżonego żądania organu, jest nadużyciem instytucji określonej w rozdziale X uks. Niestety odmowna decyzja organu procesowego pozostaje na gruncie obecnej ustawy karnej skarbowej niezaskarżalna, co godzi w procesowe prawa oskarżonego.

7

Jak już wspomniano na wstępie, niektóre wersje przygotowywanego projektu nowego prawa karnego skarbowego rezygnowały z instytucji dobrowolnego poddania się karze lub ograniczały ją do wykroczeń skarbowych, co krytycznie oceniano w doktrynie. Projekt z 1996 r. wraca do tej instytucji, choć w nieco zmienionej jej postaci.

Przede wszystkim zauważyć należy jednak, że wszystkie projekty nowej ustawy karnej skarbowej z lat dziewięćdziesiątych przyjmują pozbawienie organów finansowych uprawnień orzeczniczych. Zakładają one – tak też i czyni projekt z czerwca 1996 r. – że we wszystkich sprawach o przestępstwa skarbowe orzekałby zawsze sąd, a w sprawach o wykroczenia skarbowe – kolegia ds. wykroczeń przy sądach rejonowych, stosując odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego lub kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (art. 111, 113 i 114 proj. z 1996 r.). Organy finansowe (urzędy skarbowe i celne oraz urzędy kontroli skarbowej i kontroli celnej) pełniłyby tu jedynie rolę organu ściągania, który miałby możliwość przeprowadzenia dochodzenia, w tym także w sprawach o wykroczenia skarbowe (art. 131–133), z tym że co do nich – w postaci uproszczonej (art. 133). Następne zaś występowałyby z oskarżeniem do sądu lub z wnioskiem o ukaranie do kolegium (art. 138). Taki układ kompetencji powoduje, że inaczej wyglądać też musi rozstrzygnięcie w przedmiocie dobrowolnego

poddania się karze, które projekt określa mianem dobrowolnego poddania się odpowiedzialności.

Omawiany projekt normuje tę instytucję w art. 15–16 oraz art. 139–146. Wymaga się nadal wystąpienia z wnioskiem przez zainteresowanego, z tym że o prawie złożenia takiego wniosku winien on być pouczony podczas pierwszego przesłuchania (art. 139 § 2). obrońca mógłby wystąpić z takim wnioskiem jedynie, gdy pełnomocnictwo obrończe wyraźnie to przewiduje (art. 139 § 3). Wniosek mógłby być złożony jedynie w toku dochodzenia przed wniesieniem aktu oskarżenia lub wniosku o ukaranie (art. 139 § 1). Zgłaszając wniosek, należałoby jednocześnie uiścić: (a) uszczuploną należność publicznoprawną, o ile dotąd jej nie uregulowano; (b) zryczałtowane koszty postępowania, określone przez Ministra Sprawiedliwości oraz (c) tytułem najniższej kary grzywny, kwotę co najmniej 1/3 najniższego miesięcznego wynagrodzenia – przy zarzucie przestępstwa, lub 1/30 tego wynagrodzenia – przy zarzucie popełnienia wykroczenia skarbowego (art. 140 § 1)⁸. Występując z wnioskiem o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności za czyn, za który grozi kara przepadku rzeczy, należałoby też wyrazić zgodę na ten przepadek (art. 140 § 2, 3).

Pozytywne załatwienie wniosku byłoby niedopuszczalne przy czynach zagrożonych karą pozbawienia wolności, a także zagrożonych tylko grzywną, ale popełnionych w warunkach zaostreżenia kary, nadto zaś, gdy czyn pozostaje w zbiegu z czynem pospolitym lub zgłoszono interwencję, albo zachodzi wątpliwość co do poczytalności oskarżonego (art. 15 § 2 proj.). Podstawowym zaś warunkiem uwzględnienia wniosku byłoby ustalenie, że вина sprawcy i okoliczności popełnienia przestępstwa lub wykroczenia skarbowego nie budzą wątpliwości (art. 15 § 1).

8

Procedura załatwiania wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności miałyby charakter dwustopniowy. Pierwszy z nich określa projekt jako „negocjacje” (w tytule rozdz. 18), co wskazuje wyraźnie, iż chodzi o swoiste „targowanie się” o wymiar sankcji finansowej. Zakłada się więc, iż organ dochodzeniowy decydowałby, czy w związku ze złożeniem wniosku wystąpi on do organu orzekającego o wydanie oskarżonemu (obwinionemu)

⁸ Zauważyć tu należy, iż projekt zakłada karę grzywny za przestępstwa w tzw. stawkach dziennych, od 2 do 120 stawek, przy czym jedna stawka nie mogłaby być niższa od 1/30 najniższego wynagrodzenia i wyższa niż 400-krotność tego wynagrodzenia (art. 21). Przy wykroczeniach przewiduje on grzywnę kwotową od 1/10 najniższego wynagrodzenia do 20-krotności tego wynagrodzenia (art. 42 poj.).

zezwoleń na poddanie się odpowiedzialności, czy też odmówi takiego wystąpienia. Na postanowienie odmawiające wystąpienia do sądu lub kolegium służyłoby zażalenie do finansowego organu nadrzędnego (art. 144 proj.).

Wystąpienie do sądu lub kolegium organu ścigania mogłoby uzależnić od: (a) uiszczenia w całości uszczuplonej należności publicznoprawnej (cło, podatek), o ile jej dotąd nie uregulowano; (b) wyrażenia dodatkowej zgody na przepadek rzeczy, której zgoda nie objęła, i (c) uiszczenia dodatkowej kwoty grzywny ponad już wpłaconą, z tym że łącznie kwoty te nie mogłyby przewyższać połowy górnego ustawowego zagrożenia za dany czyn (art. 143 § 1). W ten sposób pojawiłaby się ustawowa granica kary grzywny, jaka może być realizowana przez instytucję dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Przy przestępstwach nie mogłoby to być więcej niż 380 stawek dziennych, z tym, że ponieważ decydowałoby tu zagrożenie za dany czyn, a nie zagrożenie generalne, przeto kary te faktycznie byłyby jeszcze niższe⁹. Przy wykroczeniach skarbowych kara grzywny, regulowana w omawiany sposób, nie mogłaby przewyżścić 10-krotności najniższego wynagrodzenia. Niezastosowanie się oskarżonego do żądań organu finansowego dawałoby mu podstawę do odmowy wystąpienia o udzielenie oskarżonemu, przez sąd lub kolegium, zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności.

Jeżeli oskarżony dostosował się do dodatkowych żądań organu finansowego lub organ nie występował z takimi żądaniami, a wniosek może być pozytywnie załatwiony, tj. brak jest przeszkód wskazanych w art. 15 projektu (zob. wyżej pkt 7), organ finansowy występowałby z wnioskiem o zezwolenie oskarżonemu przez sąd lub kolegium na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Wniosek taki określałby zarzucany czyn i jego kwalifikację, wymieniał warunki, jakie spełnił oskarżony występując o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, a w uzasadnieniu dodatkowo wskazywał też dowody sprawstwa i winy oraz te, które uzasadniają udzielenie zezwolenia (art. 142 proj.).

9

W przedmiocie wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności orzekałby sąd lub kolegium, na posiedzeniu w składzie jednoosobowym; w posiedzeniu tym obowiązkowo uczestniczyć miałby przedstawiciel organu finansowego, mógłby też uczestniczyć w nim podejrzany i jego obrońca (art. 145 § 1–3). Organ orzekający udzielałby postanowieniem zezwolenia na

⁹ Tak więc np. projekt zakłada za nierzetelne prowadzenie ksiąg karę do 360 (art. 55), za niewystawianie faktur – do 180 stawek (art. 56 § 1), za nieprzechowywanie ich kopii – do 120 stawek (art. 56 § 3), za niezłożenie w terminie informacji podatkowej – do 180 stawek (art. 75), za niewłaściwe dysponowanie wartościami dewizowymi za granicą – do 120 stawek (art. 99), za udział w nielegalnych grach – do 120 stawek (art. 108) itp.

poddanie się odpowiedzialności lub oddał wniosek w tym przedmiocie, zwracając sprawę finansowemu organowi dochodzenia (art. 145 § 4). To ostatnie postanowienie nie byłoby zaskarżalne, gdyż nie kończy postępowania w sprawie (art. 409 kpk i art. 453 proj. kpk z czerwca 1996 r.).

W postanowieniu zezwalającym wolno byłoby orzec grzywnę jedynie do wysokości uiszczzonej przez sprawcę, a przepadek rzeczy – tylko w zakresie, w jakim udzielił on na to zgody (art. 18). Rozmiary sankcji byłyby zatem efektem wcześniejszych uzgodnień między organem finansowym i stroną, które sądy (kolegia) mogłyby jedynie akceptować w całości lub odrzucić, bez negocjacji bezpośrednich z oskarżonym. Organ orzekający badałby natomiast, czy w ogóle zachodzą warunki do udzielenia zezwolenia, wskazane w art. 15, oraz, czy np. dokonane dopłaty kary grzywny nie przewyższają granic wskazanych w art. 143. Na postanowienie zezwalające służyłoby zażalenie, z tym że organ odwoławczy mógłby je uchylić lub zmienić jedynie, gdyby organ pierwszej instancji określił wysokość grzywny powyżej kwot wpłaconych przez podejrzanego¹⁰ lub orzekł przepadek rzeczy w zakresie nie objętym jego zgodą (art. 146). Prawomocne postanowienie zezwalające na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności miałoby taką samą moc, jak orzeczenie w procesie karnym lub o wykroczenia (art. 16 § 2), z tym, że uiszczenie grzywny w tym trybie nie stanowiłoby przesłanki dla recydywy karnej skarbowej (art. 16 § 3). Prawomocne postanowienie kolegium, nie zaskarżone do sądu zażaleniem, mogłoby być uchylone tak, jak i inne prawomocne rozstrzygnięcia kolegium, w trybie określonym w kodeksie postępowania karnego i postępowania w sprawach o wykroczenia (przez sąd wojewódzki – obecnie art. 112 kpw i art. 509 proj. kpk oraz 154 proj. kpw z lipca 1996 r.). Prawomocne postanowienie sądu mogłoby być zaskarżone kasacją, jedynie po wyczerpaniu toku instancji (obecnie art. 463 kpk oraz art. 513 proj. kpk).

Wpłynęło do Redakcji Naukowo-Dydaktycznej
„Folia iuridica” w listopadzie 1996 r.

Katedra Postępowania Karnego
i Kryminalistyki UŁ

Tomasz Grzegorzczuk

DIE EINRICHTUNG DER FREIWILLIGEN ERGEBUNG DER STRAFE IM FINANZSTRASSPROZESS DE LEGE LATA UND DE LEGE FERENDA

Zusammenfassung

Die freiwillige Ergebung der Strafe bildet eine besondere Einrichtung des polnischen Finanzstrafprozesses. Sie ermöglicht dem Angeklagten während des Prozesses, bis zur Urteils-

¹⁰ Nie wyklucza się więc możliwości orzeczenia kary grzywny poniżej kwot wpłaconych, np. gdyby wpłaty te przewyższały granicę wskazaną w art. 143 proj.

findung in Erster Instanz, die Beantragung freiwilliger Ergebung der Strafe des Fiskaltypus mit solchem Erfolg, dass eine so regulierte Strafe keine Voraussetzung des Rückfalls in der Zukunft bilden würde, und dass sie niedriger als die schon nach ganzem Prozess verhängte Strafe sein solle. Man kann jedoch zugestehen, dass es zur Zeit ein Mangel an der gesetzlichen Bestimmung der Höhe der in diesem Verfahren erkannten Strafe ist, darum geschieht es, besonders bei den Finanzverfehlungen, dass das Organ verlangt, dass der Täter die Strafe in der Höchsthöhe bezahlt. Es ist nicht möglich, die Entscheidung des Organes anzufechten, weil dieses Organ, im Falle der Verweigerung, die schon bezahlten Beträge auf drohende Strafe und Kosten behält. Trotzdem beurteilen die Doktrin als auch die Praxis diese Einrichtung positiv. Deswegen hat sich der Versuch ihrer Beseitigung mit der Kritik getroffen, was man in den Entwürfen des neuen zukünftigen Finanzstrafrechts suggerierte. Zum Schluss nimmt der letzte Entwurf (vom Juni 1996) wieder ihr Existieren an, obwohl er sie ein bisschen anders wie das gegenwärtige Gesetz normiert.

Der im Teil des zweiten Aufsatzes vom 1996 besprochene Entwurf nimmt an, dass das Gericht oder das Kollegium für Übertretungssachen und kein Finanzorgan der Verfolgung über die Genehmigung entscheiden würden. Dieses Organ der Verfolgung könnte nur den Antrag des Verdächtigen annehmen und mit ihm die Bedingungen der Unterwerfung der Verantwortlichkeit verhandeln. Es könnte unter anderen die Zuzahlung zur Strafe verlangen, jedoch nur die Hälfte ihrer höchsten Grenze. Gegen die Verweigerung der Übertragung des Antrages dem Gericht (Kollegium) würde eine Klage dienen. Die Parteien könnten an der Grichtssitzung (Kollegium) teilnehmen. Sie könnten auch die Bestimmung anfechten, die die Unterwerfung der Verantwortlichkeit zum Berufungsorgan erlaubt. Wenn sich das Gericht (Kollegium) mit der Erledigung der Sache vereinigt, könnte es nicht höhere Geldstrafe als die von dem Verdächtigten bezahlten Beträge und die Einziehung überdies, worauf er einging, erkennen.

Solche Lösung soll man als ausserordentlich praktisch und den Prinzipien des Finanzstrafprozesses gemäss anerkennen.